

VAN DER HOEVEN
KLINIEK
TBS

DE
FORENSISCHE
ZORG
SPECIALISTEN

Vrouwen in de forensische zorg

Vivienne de Vogel

29 September 2018

Inhoud

- I. Geweld / criminaliteit door vrouwen**
- II. Achtergrond van vrouwen in de forensische zorg**
- III. Behandeling van vrouwen in de forensische zorg**

Verhaal van Britt

- Vrouw van 33; opgegroeid in affectief en pedagogisch verwaarlozende omstandigheden, huiselijk geweld, seksueel misbruik
- Vanaf 12^e: alcohol, drugs, spijbelen, criminaliteit
- Vanaf 17^e: prostitutie
- Op 19^e eerste psychose (door heftig drugsgebruik)
- Meerdere psychiatrische opnames: veel incidenten
- Delict: mishandelingen binnen psychiatrie en op straat

I Geweld / criminaliteit door meisjes / vrouwen

*Ladykillers:
Hurricanes with female
names deadlier*

- Mythe van verzorgende moederfiguur
- Criminele / gewelddadige vrouwen:
  - Eerder gezien als slachtoffer / psychisch gestoord / onder druk van mannelijke partner
  - Minder snel en streng bestraft dan mannen
  - Komen eerder in algemene psychiatrie terecht

Aard van geweld door vrouwen

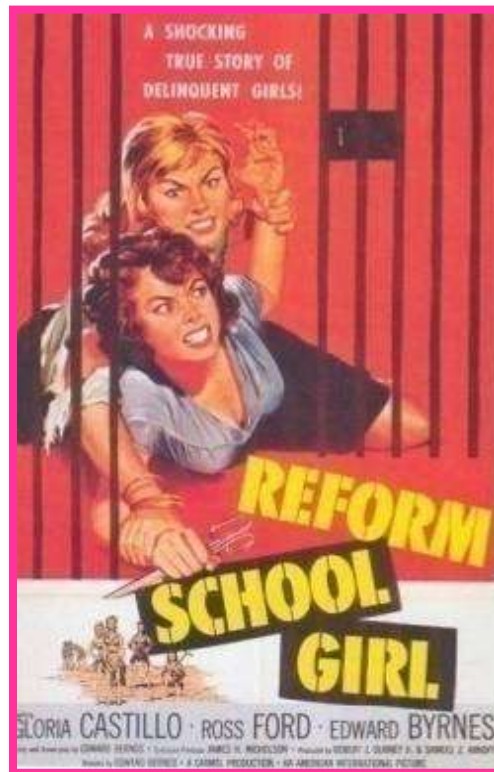
- **Minder zichtbaar:** huiselijk geweld, minder ernstige verwondingen
- **Andere uiting:** minder seksueel, minder instrumenteel, meer reactief, in relationele context
- **Andere motieven:** emotioneel, relationeel

Belang van meer kennis over vrouwen

- **Stijging aantal opnames / detenties**
- **Intergenerationale transfer**
  - Kinderen van gewelddadige / criminele moeders: grotere kans op velerlei problemen (psychisch, school, criminaliteit, verslaving)
- **Erkenning slachtoffers**
  - Aanwijzingen dat gevolgen van seksueel misbruik door vrouw even ernstig zijn, soms door slachtoffer ervaren als schokkender / groter verraad

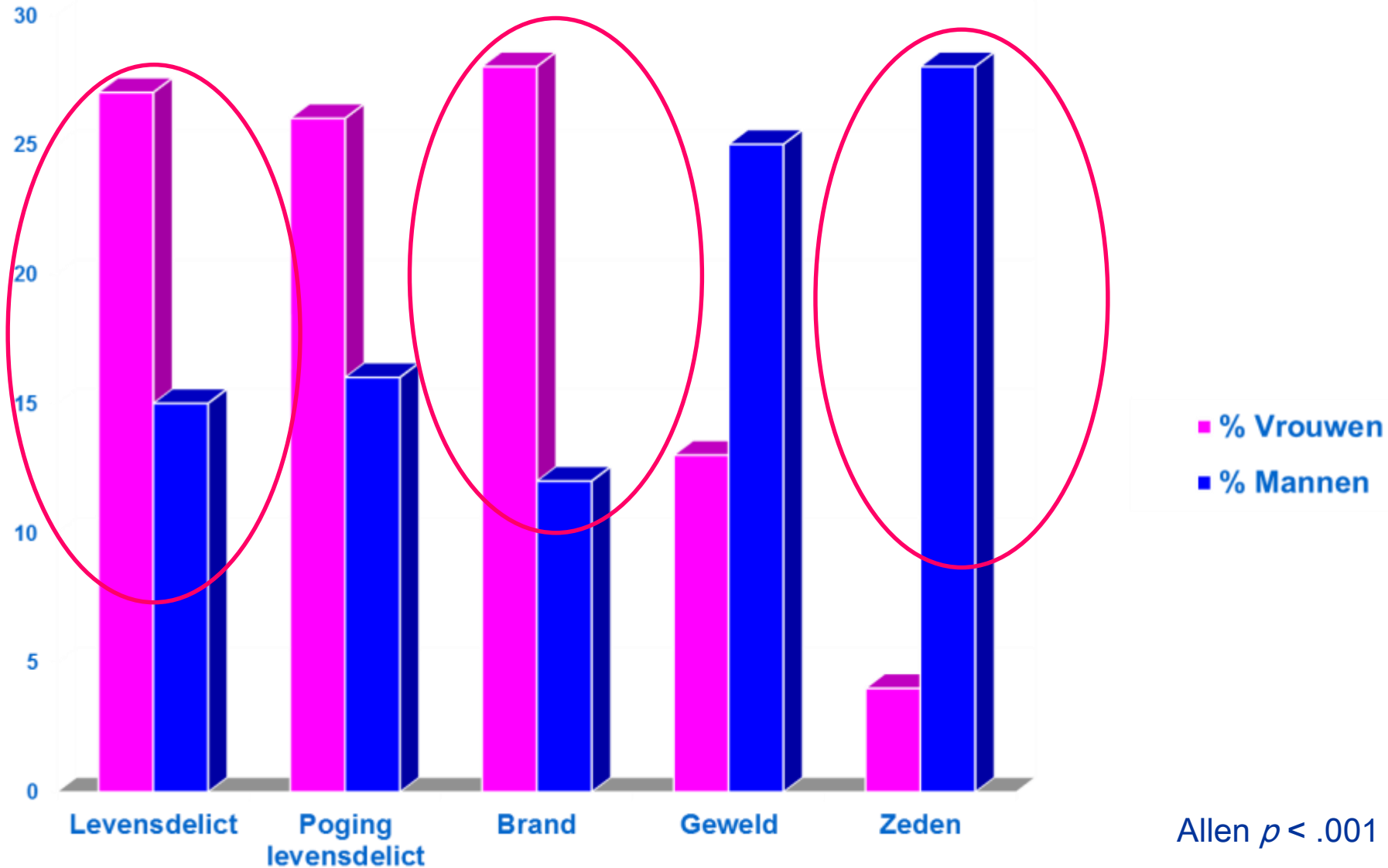
Delicten door vrouwen

Resultaten uit multicenter onderzoek De Vogel e.a., 2016
Voor meer info: www.gewelddadigevrouwen.nl

Indexdelicten

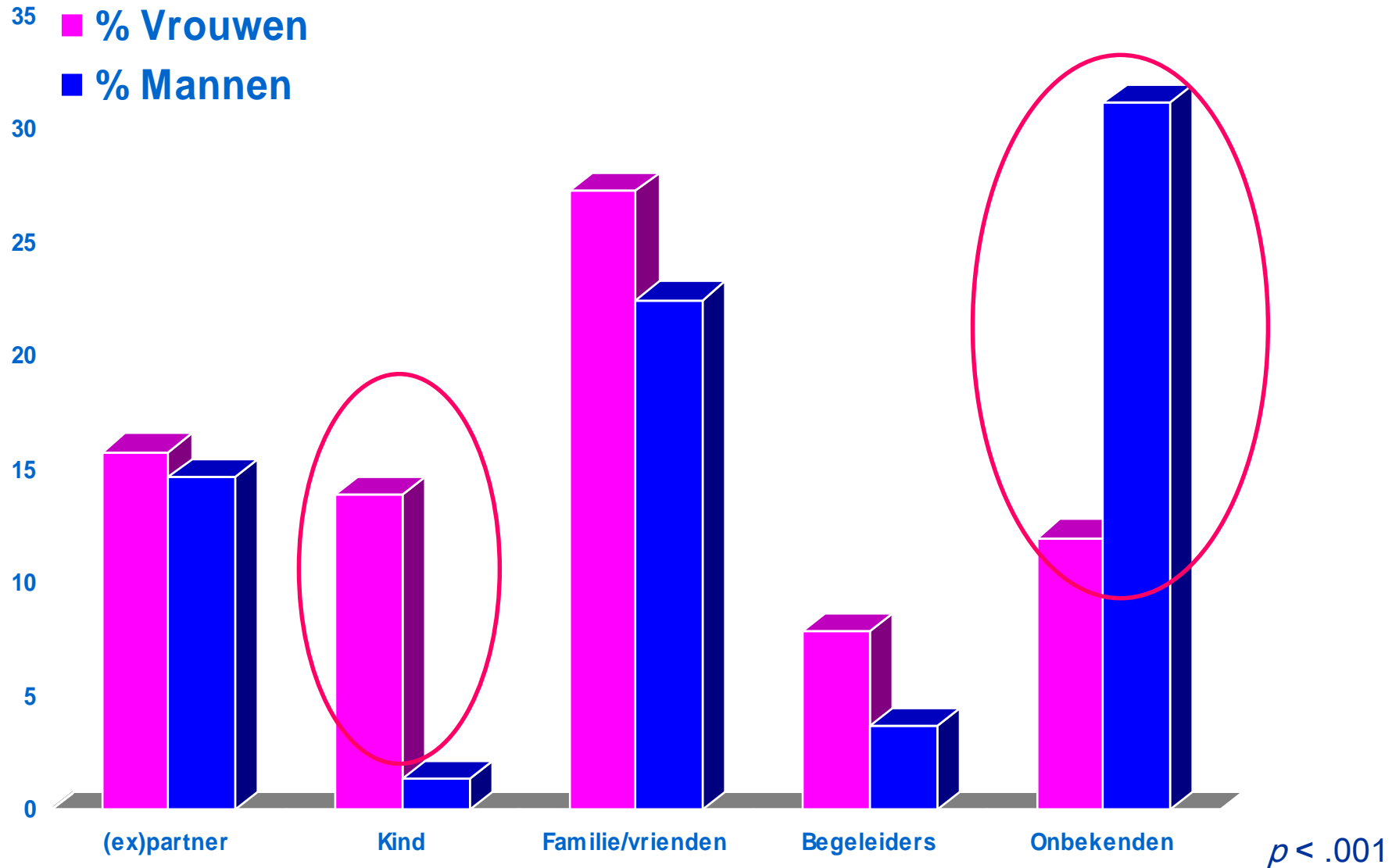
275 vrouwen versus 275 mannen

Slachtoffers indexdelicten

275 vrouwen versus 275 mannen

Motieven indexdelict

N = 280 vrouwen

Motieven voor indexdelict:

- Psychotisch (15%)
- Cry for help (13%)
- Wraak / jaloezie (11%)
- (Dreigend) verlies (9%)
- Instrumenteel / gewin (10%)
- Expressieve agressie (8%)

Subgroepen vrouwen

Delicten

- **Kinderdoding**
  - Minder criminaliteit in verleden
  - Minder vaak eerdere hulpverlening
  - Vaker depressie / PTSS
  - Minder gewelddadige incidenten tijdens behandeling
- **Brandstichting**
  - Veel psychiatrische problematiek (m.n. Borderline)
  - Meer incidenten tijdens behandeling, dropout
- **Zeden**
  - Kleine groep (4%)
  - Altijd met mede-dader

II Achtergrond meisjes / vrouwen

Belangrijkste verschillen jongens / mannen:

1. Hogere prevalentie trauma
2. Psychopathologie: complexer, veel comorbiditeit
3. Meer internaliserend gedrag
4. Langere behandelgeschiedenis

Achtergrond Britt

- 1) Diverse trauma's: seksueel misbruik, verwaarlozing, partnergeweld
- 2) Psychopathologie: complex, zowel As I & II
- 3) Internaliserend gedrag: automutilatie
- 4) Lange behandelgeschiedenis, veel incidenten en 'mislukkingen'

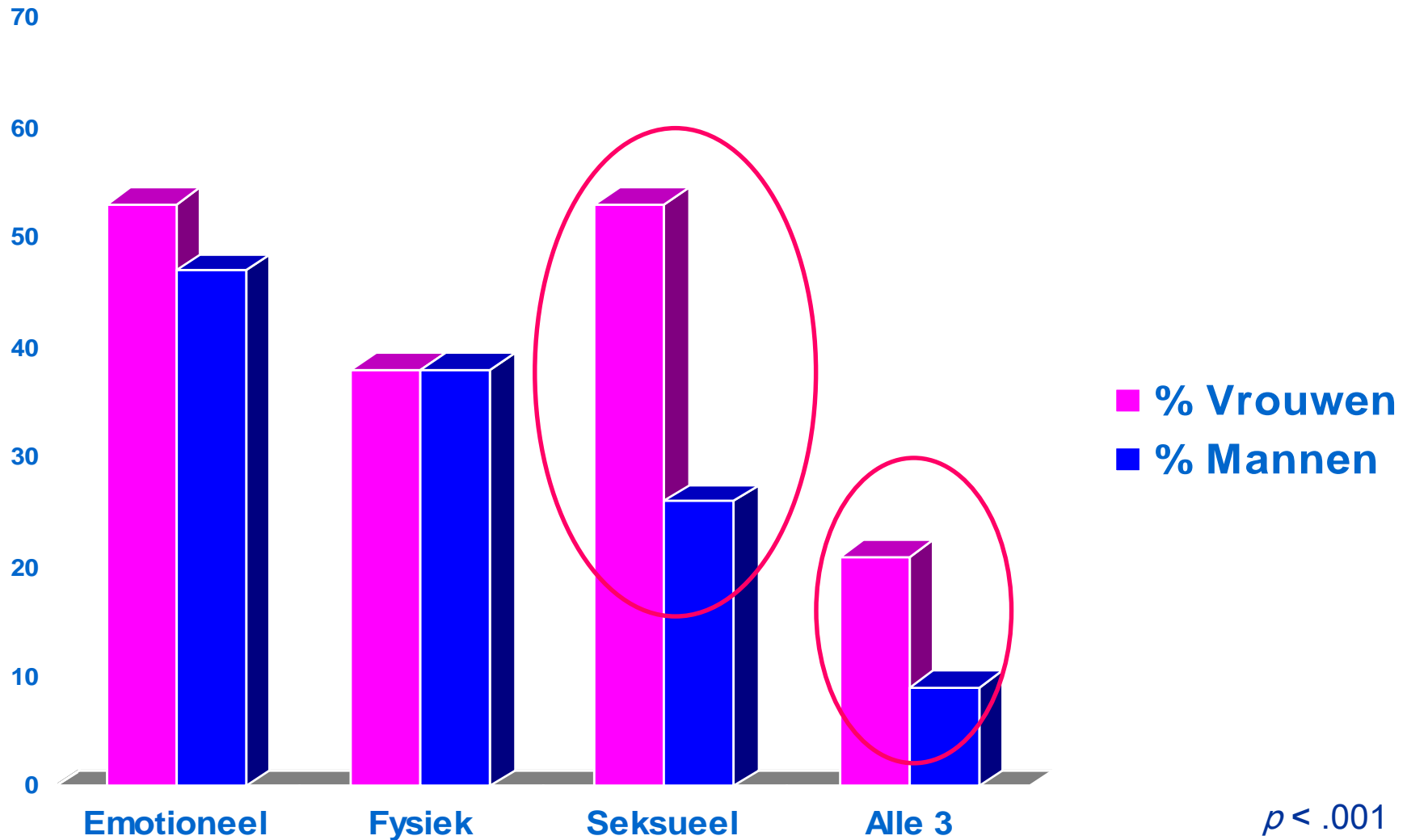
Onderzoek

N = 280 vrouwen

- Gemiddelde leeftijd 35
- 84% in Nederland geboren
- Meerderheid (68%) opgevoed door ouders
- Opleiding; 46% diploma
- Ten tijde van indexdelict:
  - 40% heeft een relatie
  - 53% heeft kinderen, maar is nauwelijks in staat voor hen te zorgen (82% woont elders, 94% score 2 op *FAM Problemen met opvoeden*)

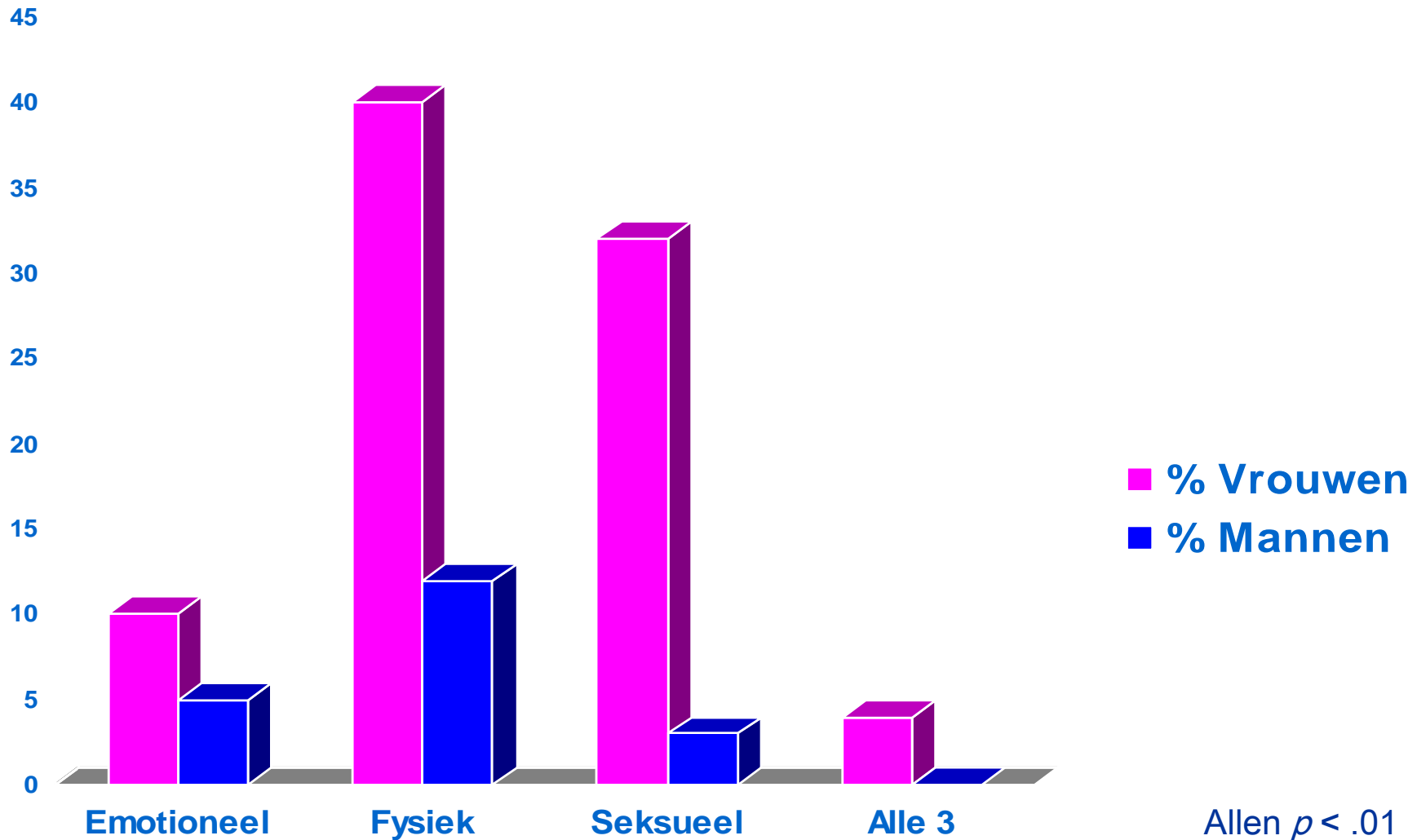
Slachtofferschap tijdens kindertijd

275 vrouwen versus 275 mannen

Slachtofferschap volwassenheid

275 vrouwen versus 275 mannen

Psychopathologie

N = 280 vrouwen

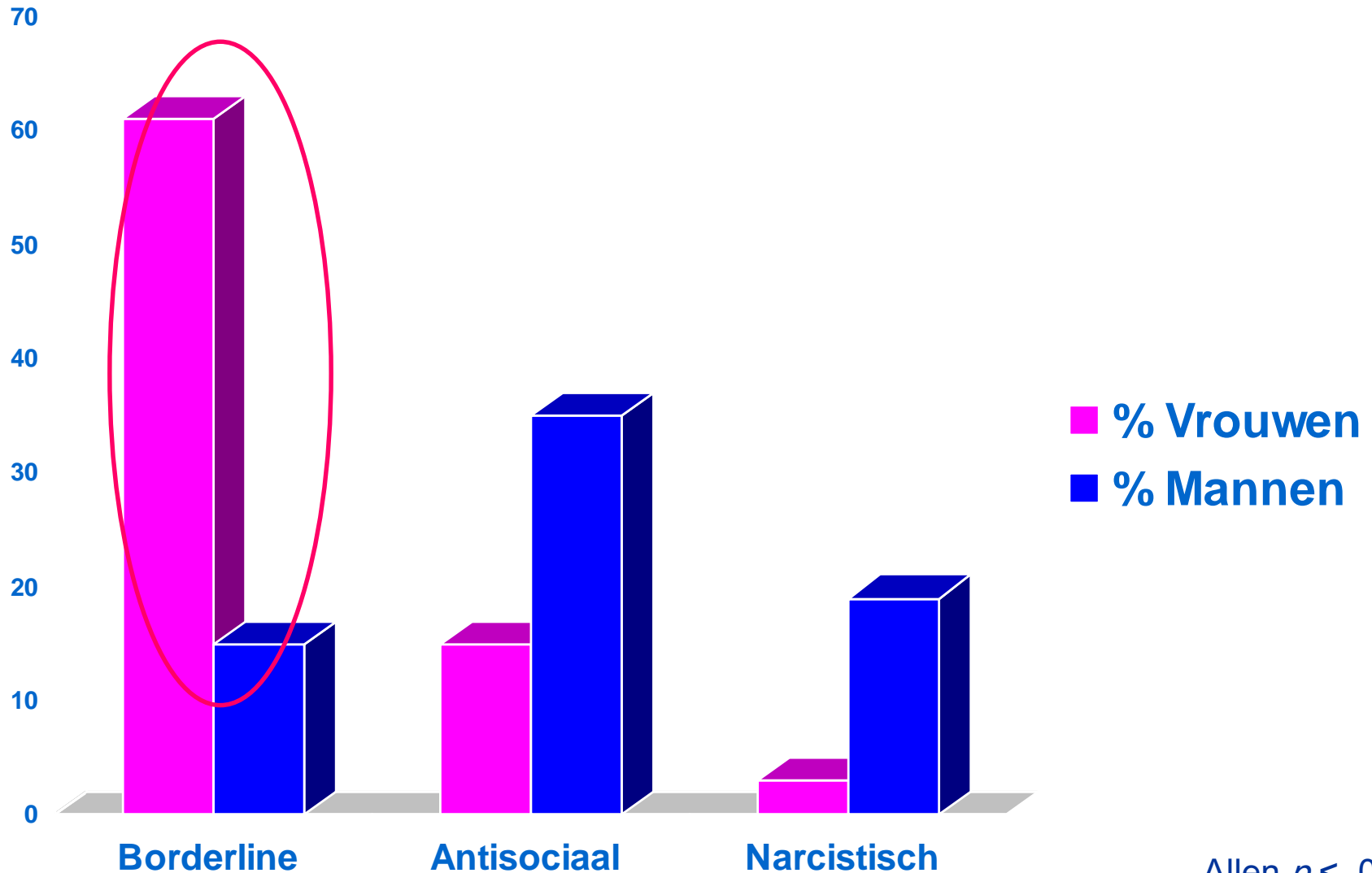

Veel comorbiditeit

- 75% zowel As I als As II
- 69% misbruik / verslaving
- As II
  - **Borderline PS: 59% (+ 21% trekken)**
  - Antisociale PS: 15% (+ 25% trekken)
  - Narcistische PS: 3% (+ 9% trekken)
- Duidelijke verschillen kenmerken per stoornis

Psychopathologie

275 vrouwen versus 275 mannen

Allen $p < .001$

Behandelgeschiedenis

N = 280 vrouwen

Veel eerdere (mislukte) behandelingen

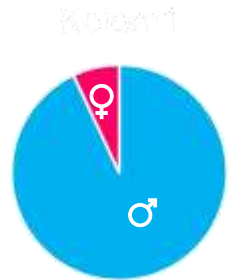
- 37% hulpverlening voor 17^e
- 88% hulpverlening na 17^e
  - Waarvan 57% gedwongen opname (IBS, RM)
- 76% breekt behandeling eerder af

III Forensische zorg

- Grensvlak Justitie – Geestelijke gezondheidszorg
  - Crimineel gedrag: strafrechtelijke titel
  - Psychische problemen: daardoor verminderd toerekeningsvatbaar
- Verschillende forensische titels (28)
- Diverse vormen forensische zorg
  - Ambulant
  - Klinisch: meerdere beveiligingsniveaus
  - Begeleid wonen

Wie komen er in de forensische zorg terecht?

- Meerderheid mannen (90%)
- Hebben vaak geen hulpvraag en weinig probleembesef
- Veelvoorkomende psychische problematiek: verslaving (rond 70%), persoonlijkheidsstoornissen, verstandelijke beperkingen, trauma's verleden
- Het gaat vaak om een ingewikkelde combinatie van problemen

Psychotherapie, Leefgroep, Werk, Onderwijs, Kunstvakken, Sport, Religie, Sociaal netwerk

Uitdagingen in de behandeling van vrouwen

- Hoe het beste vorm te geven aan moederrol / **kinderen**? Waar liggen verantwoordelijkheden?
- Hoe om te gaan met (mogelijk risicovolle) **relaties**?
- Risico van **victimisatie**: zien we genoeg?
- Effect op professionals (vb. risico mannelijke professionals beschuldigd van seksuele intimidatie)?
- Rekening houden 'biologische factoren' (anticonceptie, hormonen, effect medicatie?)
- Rol van **sociale wenselijkheid** / aanpassing sterker bij vrouwen?

Gender responsieve behandeling

- Gender-responsieve behandeling:
  - Meer aandacht voor trauma's verleden
  - Meer aandacht voor rol sociale relaties
  - Relationele veiligheid belangrijker dan fysieke beveiliging
  - USA: empowerment
- Ook aandacht voor behandelaars (bijv. uitputting bij werken met borderliners)
- Gemengd of apart behandelen?

Voorbeeld uit de praktijk: Het verhaal van Britt

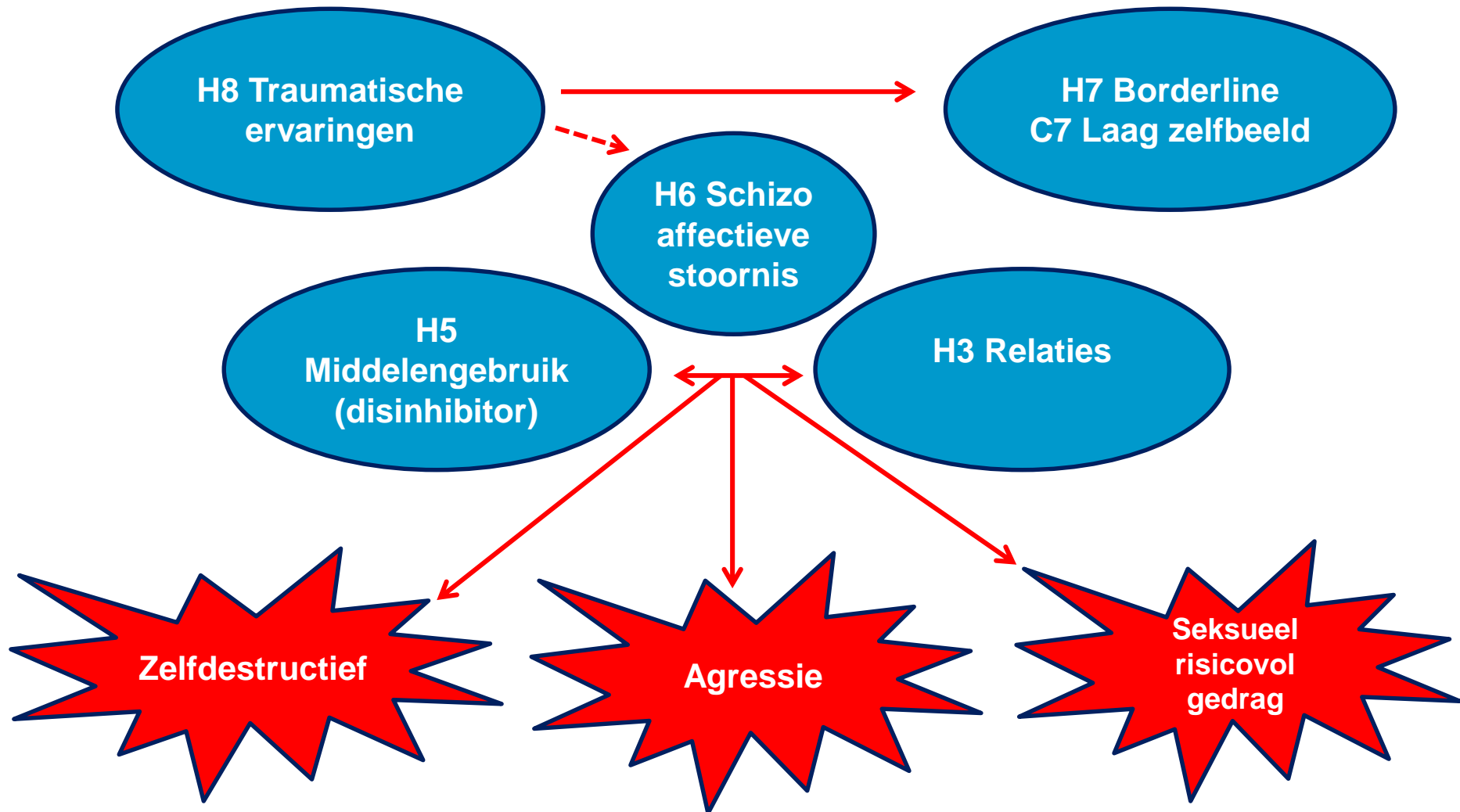

Opname in de tbs kliniek Britt

- Eerste jaar veel incidenten: seksueel ontremd gedrag, geweld naar stafleden, zelfverwonding, brandstichting
- Overplaatsing naar een individuele afdeling met veel meer structuur
- Traumabehandeling
- Medicatie

Risicoformulering Britt

Conclusies

Behandeling vrouwen binnen de muren

- Ernstig getraumatiseerde groep met complexe problematiek
- Geen eenvoudige taak.....
- Erkenning van specifieke aspecten
- Aandacht voor staf
- Meer onderzoek is nodig
  - Effect op staf
  - Effect op kinderen
  - Dynamische risico en beschermende factoren

Meer informatie

Uitzending Nieuwsuur 28 juni 2014:
<http://nieuwsuur.nl/video/667921-uniek-onderzoek-naar-vrouwen-met-tbs.html>

<https://www.boompsychologie.nl>

vdevogel@dfzs.nl
www.gewelddadigevrouwen.nl

Dank / disclosure

Dit onderzoek betreft een samenwerkingsverband tussen onderzoekers van diverse forensische instellingen. Geen externe financiers of belangenverstrengeling mee te delen.

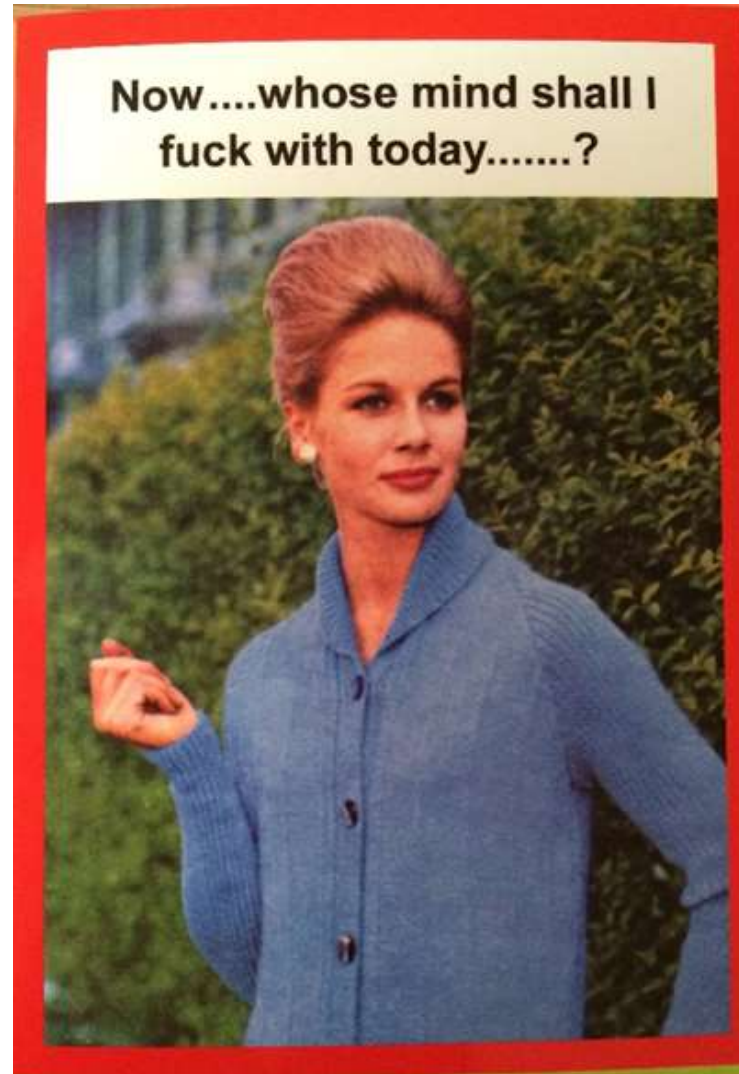

Met medewerking van:

- Vivienne de Vogel (Van der Hoeven)
- Gerjonne Akkerman-Bouwsema (GGz Drenthe)
- Anouk Bohle (Van der Hoeven)
- Yvonne Bouman (Oldenkotte)
- Nienke Epskamp (Van der Hoeven)
- Susanne de Haas (Van der Hoeven)
- Loes Hagenauw (GGz Drenthe)
- Paul ter Horst (Woenselse poort)
- Marjolijn de Jong (Trajectum)
- Stéphanie Klein Tunte (Van der Hoeven)
- Marike Lancel (GGz Drenthe)
- Eva de Spa (Van der Hoeven)
- Jeantine Stam (Van der Hoeven)
- Nienke Verstegen (Van der Hoeven)

Extra dia's ter info

Risicotaxatie bij vrouwen

Risicotaxatie geweld bij vrouwen

- Voor vrouwen / meisjes mogelijk andere risicofactoren van belang
- Zowel mannelijke als vrouwelijke deskundigen onderschatten het risico van geweld bij vrouwen
- Er bestaat geen specifiek instrument voor vrouwelijke daders, m.u.v. de EARL-21G voor meisjes 6-12 jaar

Is specifiek instrumentarium voor vrouwen nodig?

- Risicotaxatie-instrumenten / PCL-R: ontwikkeling en onderzoek overwegend in mannelijke populaties
- Ambigue onderzoeksresultaten
- Wens vanuit de dagelijkse praktijk
- Echter, ook veel **overlap** risicofactoren vrouwen en mannen

Aanvullende richtlijnen bij de HCR-20 / HCR-20^{V3}
(of HKT-30 / HKT-R)

Female Additional Manual (FAM)

Aanvullende richtlijnen bij de HCR / HKT voor het beoordelen van risico van geweld bij vrouwen

- Aanpassingen enkele Historische items
- Nieuwe items specifiek voor vrouwen
- Naast eindoordeel *Geweld naar anderen* ook:
  - Zelfdestructief gedrag
  - Victimisatie
  - Niet-gewelddadig crimineel gedrag

Beschikbaar: www.gewelddadigevrouwen.nl

FAM

Aanvullende items vrouwen

Historisch

- Prostitutie
- Problemen met opvoeden
- Zwangerschap op jonge leeftijd
- Suïcidaliteit / automutilatie
- Slachtofferschap na de kindertijd*

Klinisch

- Heimelijk / manipulatief gedrag
- Laag zelfbeeld

Risicohanterings

- Problemen omtrent zorg voor kinderen
- Problematische intieme relatie

*Dit item is bij gebruik met HCR-20^{V3} niet meer nodig

HCR-20^{V3} Britt

Codering:
Afwezig
Deels
Aanwezig

Historische factoren

- H1 Geweld
- H2 Overig antisociaal gedrag
- H3 Relaties
- H4 Werk
- H5 Middelengebruik
- H6 Ernstige psychische stoornis
- H7 Persoonlijkheidsstoornis
- H8 Traumatische ervaringen**
- H9 Gewelddadige opvattingen
- H10 Respons op behandeling of toezicht - Verleden

Klinische factoren

- C1 Inzicht
- C2 Gewelddadige denkbeelden of intenties
- C3 Symptomen van ernstige psychische stoornis
- C4 Instabiliteit
- C5 Respons op behandeling of toezicht - Heden

Risicohanterings factoren

- R1 Professionele ondersteuning en plannen
- R2 Leefomstandigheden
- R3 Persoonlijke steun
- R4 Respons op behandeling of toezicht - Toekomst
- R5 Stress / coping

FAM aanvullende richtlijnen

HCR-20^{V3} Britt

H7 Persoonlijkheidsstoornis: verlaging cut-off psychopathie

- a) Antisociale of psychopatische persoonlijkheidsstoornis
- b) Andere persoonlijkheidsstoornis:
  - 1. Cluster B (behalve antisociaal/psychopatisch) of kenmerken van achterdocht
  - 2. Andere persoonlijkheidsstoornis

H8 Traumatische ervaringen

- a) Victimisatie / trauma
  - 1. Tijdens de kindertijd
  - 2. Na de kindertijd

FAM Britt

Aanvullende items vrouwen

Historisch

- H11 Prostitutie
- H12 Problemen met opvoeden: nvt
- H13 Zwangerschap op jonge leeftijd
- H14 Suïcidaliteit / automutilatie

Klinisch

- C6 Heimelijk / manipulatief gedrag
- C7 Laag zelfbeeld

Risicohanterings

- R6 Problemen omtrent zorg voor kinderen
- R7 Problematische intieme relatie

SAPROF Britt

Codering:
Niet aanwezig
Deels
Aanwezig

Interne factoren

1. Intelligentie
2. Hechte band in de kindertijd
3. Empathie
4. Coping
5. Zelfcontrole

Motivationale factoren

6. Werk
7. Vrijtijdsbesteding
8. Financieel beheer
9. Motivatie voor behandeling
10. Houding tegenover autoriteit
11. Levensdoelen
12. Medicatie

Externe factoren

13. Netwerk
14. Intieme relatie
15. Hulpverlening
16. Woonsituatie
17. Toezicht

Keys:

**Motivatie, Medicatie,
Hulpverlening en Toezicht**

Doelen:

**Coping, Zelfcontrole, Werk,
Netwerk**